

Kitaabka Daanyeel — Boqol iyo Lixdan iyo Siddeed

Daaha-ka-qaadidda Runta Nebinimada: Dagaalkii Labaad ee Dagaallada Wakiillada iyo Shaabadeynta 144,000ka

Jeff Pippenger
2024-03-30

Haatan waxaynu ka hadlaynaa dagaalkii labaad ee dagaallada wakiillada, sida lagu muujiyey Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad, aayadaha kow iyo tobanka iyo laba iyo tobanka. Dagaalka labaad ee aayadahaas ku xusan wuxuu tilmaamayaa dagaalka Ukraine, ee u dhexeeya quwadda cawaanka ah ee Ruushka iyo qaranka Ukraine. Aayadahaas dhexdeeda, Putin waa guulaysanayaa, sidii uu Ptolemy IV u guulaystay; laakiin guushiisa dabadeed qalbigiisa ayaa kor isu qaadi doona, isweyneynta uu naftiisa u sarraysiinayo ee ku dhisan naarsisnimaduna waxay noqon doontaa sababta Waterloo-giisa. Sawirka taariikheed ee taariikhdan hadda jirta faa'iido ayuu u leeyahay oo keliya kuwa garanaya waxa taariikhdan hadda jirtaa ruuxiyani u taagan tahay.

Aayadda koowaad ee cutubka tobnaad, Daanyeel, oo matalaya dadka Ilaah ee maalmaha ugu dambeeya, waxaa lagu aqoonsaday inuu fahmay labadaba “riyada” iyo “waxa”. Riyada iyo waxa marar badan ayaa la isu soo bandhigaa iyadoo wada jira, hase ahaatee midba midka kale ka duwan yahay, sida hal xarriiq oo run ah. Waxay yihiin webiyada Ulay iyo Xiddeqel. Waxay yihiin muuqashooyinka “mareh” iyo “chazon”. Waxay yihiin waxsii sheegidda laba kun iyo shan boqol iyo labaatan sannadood oo la xidhiidha waxsii sheegidda laba kun iyo saddex boqol oo sannadood. Waxay yihiin markhaatiga gudaha iyo kan dibadda ee dadka Ilaah. Rabbigu ma soo celceliyo waxyaalaha aan muhiimka ahayn. Xeerka xuska ugu horreeya wuxuu caddaynayaa in, maadaama waxa ugu horreeya ee laynaga sheegay Daanyeel, ee ku jira muuqashadiisii ugu dambaysay, ay tahay inuu matalayo dadka Ilaah ee maalmaha ugu dambeeya kuwaas oo fahmaya labadaba “chazon” iyo “mareh”. Sidaas darteed, riyada iyo waxa waa lama huraan in la arko, haddii taariikhda nebiyadeed ee aayadaha kow iyo toban iyo laba iyo toban si sax ah loo fahmayo.

Daanyeel wuxuu matalaa boqolka iyo afartan iyo afarta kun ee ku xusan Muujintii cutubka kow iyo tobnaad, kuwaas oo si qumman u soo celiyeey masaalkii tobanka gabdhood ee bikradaha ahaa, kaas oo ku rumoobay taariikhdiisii Milleriyiinta. Iyagu, sida Milleriyiintii oo kale, waxay la kulmeen niyad-jabkii ugu horreeyey, kaas oo Muujintii cutubka kow iyo tobnaad lagu matalay in lagu laayay bahalkii cawaannimada ee “woke” ka ahaa yaamayska hoose, dabadeedna meyd ahaan ugu jiiifeen jidka magaalada weyn ee Masar iyo Sodom, meeshaas oo Masiixana lagu iskutallaabta ku qodbay. Geeridoodu waxay dhalisay “farxad” kuwa daba socda masduulaagga, hase yeeshee waxay Daanyeel u keentay baroor.

Taariikhda shaabadeynta boqol iyo afartan iyo afar kun waxa kale oo lagu matalay sarakicidda Laasaros, sarakiciddiisana waxaa loo aqoonsaday inay ahayd falka shaabadeynta ee hawsha Masiixa; isaga oo astaan u ah kuwa Masiixu shaabadeeyo, ayuu horseeday gelitaankii guusha lahaa

ee Yerusaaalem, kaas oo u taagnaa dhaqdhaqaaqii Oohintii Habeenbadhkii ee taariikhda Milleriyiinta, iyo sidoo kale taariikhda boqol iyo afartan iyo afar kun. Sarakicidda Laasaros waxay dhacday xilli ay walaalihiis Maryan iyo Maarta barooranayeen, sida uu Daanyeel ku ahaa muddadii kow iyo labaatanka maalmood ahayd ee cutubka tobnaad. Cutubka tobnaad, baroordiiqda Daanyeel waxay ku dhammaataa soo degitaanka Miikaa'iil, isla shakhsiga codkiisu Laasaros iyo Muuse dib ugu soo celiyey nolosha. Sarakicidda labada markhaati ee Muujintii cutubka kow iyo tobnaad waxaa lagu matalay Daanyeel oo lagu beddelay aragtida sababta leh ee "marah."

Cutubka tobnaad, Daanyeel waxa uu u taagan yahay shaabadaynta boqol iyo afartan iyo afarta kun, taas oo sidoo kale lagu metelay cutubka kow iyo tobnaad ee Muujintii. Cutubkaas dhexdiisa, Jibriil si cad ayuu u sheegay inuu u yimid Daanyeel si uu Daanyeel u fahamsiiyo waxa ku dhici doona dadka Ilaah ee maalmaha ugu dambeeya. Farriinta ku saabsan waxa ku dhici doona dadka Ilaah maalmaha ugu dambeeya, si nebiyad ahaan ah ayaa loogu dejiyey macnaha guud ee farriin lagu xaqiijiyey hab-raaca ah in xariiq nebiyadeed la dul saaro xariiq nebiyadeed. Gudaha adeegsigaas, qaanuunka xusidda ugu horraysa wuxuu muujinayaa in fahamka saxda ahi ay arki doonaan oo keliya kuwa arka runta gudaha iyo tan dibadda labadaba ee ku jirta xariiqyada la isu geeeyey. Iyagu waa kuwa fahma "riyada" iyo "waxa".

Boqolka iyo afartan iyo afarta kun waxay garan doonaan farriinta nebiyadeed, laakiin sidoo kale way la kulmi doonaan farriintaas, waayo farriinta iyo waayo-aragnimadu lama kala saari karo. Waa farriinta tan quduus ka dhigta, maxaa yeelay farriintu waa Erayga Ilaah, Masiixuna waa Erayga Ilaah, Erayga Ilaahna waa Runta. Farriintiisa waxaa loo xaqiijiyaa inay tahay Runta, maxaa yeelay waxaa lagu muujiyey mabaadi'da ku-dhaqanka nebiyadeed oo aan ka badnayn ama ka yarayn mabaadi'da cidda uu yahay iyo waxa uu yahay. Isagu waa Palmoni, Tiriyaha Cajiibka ah, Tiriyaha Siraha. Isagu waa Af-yaqaanka Cajiibka ah, bilowga iyo dhammaadka, kan ugu horreeya iyo kan ugu dambeeya, Alfa iyo Oomega. Waa waxyaalahan ka mid ah cidda uu yahay kuwa qeexa xeerarka nebiyadeed ee dhidibada u taaga farriinta waxsii sheegidda, oo soo saara waayo-aragnimada waxsii sheegidda.

Ka hor intaanay Ulai iyo Hiddekel, oo ah laba webi oo waaweyn oo Shinar ah, gaadhin Gacanka Faaris, waxay ka sameeyaan meel dhoobo-biyood ah agagaarka halka ay isku soo dhowadaan, taas oo loo yaqaan Shatt al-Arab; hase ahaatee, iskuma milmaan hal webi oo keliya. Shatt al-Arab waa dooxada af-webiyeed ee ka samaysanta isu-imaatinka webiyada Furaat iyo Dijla, iyo sidoo kale dhowr webi oo yaryar iyo durdurro kale. Si kastaba ha ahaatee, xataa gudaha gobolka dooxada af-webiyeedka, Furaat iyo Dijla waxay sii haystaan aqoonsiyadooda gaarka ah, waxayna ugu qulqulaan Gacanka Faaris iyagoo ah webiyo kala gaar ah. Farriimaha gudaha iyo dibadda ee wax sii sheegiddu waxay sii haystaan xidhiidhkooda kala soocan; laakiin markay gaadhaan gabagabadooda (maalmaha ugu dambeeya), waxay soo saaraan dooxo af-webiyeed leh dhowr webi iyo durdurro wax ku biirinaya. Ciise wuxuu ruuxiga ku tusaaleeyaa waxa dabiiciga ah, oo maalmaha ugu dambeeya saamaynta riyo kasta waxay samaysaa dhul fatahaadeed oo af-webiyeed, in kastoo labada webi ee waaweyni ay sii haystaan doorarkooda kala gaarka ah.

Muddadii kow iyo labaatanka maalmood ee baroortu waxay la jaanqaaddaa wakhtiga ay labada markhaati ku dhinteen jidka dhexdiisa, muddadaasna waxay ka bilaabataa niyad-jabkii ugu horreeyey iyo wakhtigii dib-u-dhaca. Muddadaas wakhtigu waxay ku jirtaa muddada ka sii weyn ee lagu dhammaystiray shaabadaynta boqol iyo afartan iyo afar kunka. Shaabadayntu kama ay bilaaban wakhtiga dhammaadka ee 1989; waxay bilaabatay markii Masiixu, isagoo ah malaa'igtii saddexaad, soo degay Sebtembar 11, 2001. Wuxuu dadkiisii keenay booqashadoodii labaad ee Kaadeesh, markanna kuwa yar ee diyaar ah ayaa geli doona dalkii ballanqaadka.

Waayo-aragnimada dadka Ilaah laga soo bilaabo wakhtiga dhammaadka ee 1989 ilaa Sebtembar 11, 2001, ma shaabadayn iyaga. Shaabadayntu waxay bilaabatay markii Masiixu soo degay oo uu dhawaaqay codkii ugu horreeyey ee buunka toddobaad ee hoogga saddexaad.

Dhawaaqa buunka toddobaad waa halka qarsoodiga Ilaah lagu dhammeeyo, qarsoodigaasina wuxuu ka dhigan yahay shaabadaynta boqol iyo afar iyo afartan kun, taas oo dhacda inta buunkaasu dhawaaqayo. Buunkaasu wuxuu yeedhiyaa saddex laxan, waayo waa Run. Laxanka kowaad wuxuu ahaa Sebtembar 11, 2001, laxanka labaadna wuxuu ahaa Oktoobar 7, 2023, oo kan saddexaad ee saddexda laxanuna waa sharciga Axadda ee dhowaan imanaya. Saddexdaas laxan waa saddexda tallaabo ee had iyo jeer ku jira runta. Saddexdii taabasho ee Daanyeel ee cutubka tobnaad waxay waayo-aragnimadiisa ku xireen muddada taariikheed ee ay matalaan saddexda laxan ee buunka toddobaad.

Farriinta nebinnimada ah ee dhalisa natiijada ah in loo beddelo ekaanta Masiixa, taas oo Daanyeel ku muujinayo cutubka tobnaad, waa farriinta ku saabsan waxa ku dhaca dadka Ilaah maalmaha ugu dambeeya; hase yeeshee ma aha maalmaha ugu dambeeya si guud loo fahmo. Waa farriinta ay dadka Ilaah gartaan oo ay la kulmaan inta lagu jiro wakhtiga shaabadaynta boqol iyo afar iyo afartan kun.

Markii Gabri'eel bilaabay inuu soo bandhigo taariikhda nebinnimada ee lagu matalay cutubka kow iyo tobnaad, wuxuu soo bandhigayaa xariiqyo gaar ah oo nebinnimo. Labada aayadood ee ugu horreeya waxay ka bilaabmaan Kuros (sida Bush kii kowaad), wakhtiga dhammaadka ee 1989, waxayna u socdaan ilaa taariikhda Donald Trump oo ah madaxweynihii afartan iyo shanaad (kii lixaad), halkaasna taariikhda nebinnimadu way joogsataa, ilaa taariikhda Qaramada Midoobay (Iskandar Weyne), oo ah boqortooyada toddobaad, lagu falanqeeyo aayadaha saddex iyo afar. Sidaas daraaddeed, farriinta Donald Trump oo ah madaxweynihii lixaad ee hodanka ah ee kiciya caalamiyiinta, waa run la oofiyeey wakhtiga shaabadaynta boqol iyo afartan iyo afarta kun. Sidaas darteedna, waa runta hadda jirta.

Aayadaha shanaad ilaa sagaalaad waxaa lagu soo bandhigay taariikhda baabtinimada oo lagu dhisay carshiga sannadkii 538 ilaa dhaawicii dilaaga ahaa iyo wakhtiga dhammaadka ee 1798. Dabcan waa run lagama maarmaan ah oo muhiim ah, waayo waxay taageertaa oo xaqiijisaa aayadda afartanaad, hase yeeshee ma bixiso sheeko nebiyeed gaar ah oo dhacaysa muddada shaabadaynta boqol iyo afar iyo afartan kun. Aayadda tobnaad, sida aayadaha shanaad ilaa sagaalaad, waxay xaqiijisaa ansaxnimada aayadda afartanaad, hase yeeshee kama hadasho taariikhda nebiyeed ee rumoobaysa inta lagu jiro wakhtiga shaabadaynta. Si kastaba ha ahaatee, waxay tilmaamaysaa 1989, sidaas daraaddeedna waxay ku dhisaysaa ka-tagid ahaan xilli

aamusnaan ah laga bilaabo 1989 ilaa sharciga Axadda ee aayadda afartan iyo kow.

Aayadaha kow iyo tobnaad ilaa shan iyo tobnaad waxay tilmaamayaan taariikh rumoowday muddada shaabadaynta boqol iyo afar iyo afartan kun. Aayadahaasu waxay ku habboon yihiin taariikhda qarsoon ee u dhaxaysa aayadda labaad iyo aayadda saddexaad, iyo inta u dhaxaysa sannadka 1989 ee aayadda afartanaad iyo sharciga Axadda ee aayadda kow iyo afartanaad. Aayadahaasu si weyn bay u yihiin runta hadda taagan, waana in sidaas loo aqoonsadaa haddii aynu doonayno in aynu goosanno faa'iidooyinka loogu talagalay ee ka imanaya fahamka aayadahaas.

Faa'iidooyinka la damacsan yahay waa laba-jibbaaran, waayo waxay ka tarjumaysaa fahamka taariikhda nebinnimada ee halkaas lagu matalay, iyo weliba waayo-aragnimada ka dhalata fahamka runta farriintaas. Fahamka farriinta, oo ah korodhkii ugu dambeeyey ee aqoonta, kaas oo hadda rumoobaya muddada shaabadaynta, ayaa ah waxa quduus ka dhiga kuwa ka mid noqon doona boqol iyo afartan iyo afar kun. Sidaas daraaddeed, waxaa muhiim ah in aayadaha laga fiiriyo dhinaca gudaha iyo dibadda.

“Todobada goor” ee Laawiyiintii lix iyo labaatan ku xusan si dhab ah waa qayb ka mid ah wakhtiga shaabadaynta ee boqol iyo afar iyo afartan kun, waayo, labadii tukasho ee Daanyeel, oo lagu matalay cutubka laba iyo sagaal, waxay matalaan tukasho laba-geesood ah oo lagu garto taariikhda nebiyadeed ee uu matalayo sawirka bahalka, iyo weliba in la helo waayo-aragnimada ay soo saaraan kuwa oofiya tukashada Laawiyiintii lix iyo labaatan ee ku saabsan dembidhaafka dembiyadooda iyo dembiyada aabbayaashood. Tukashada dibaddu waxay aqoonsataa sawirka bahalka, tukashada guduhuna waxay soo saartaa sawirka Masiixa.

Fahamka taariikhda lagu matalay tuducyada kala duwan ee Daanyeel kow iyo toban, kuwaas oo si gaar ah uga hadlaya taariikhda rumoobaysa wakhtiga shaabadaynta, waxaa lagu metelayaa ducadii Daanyeel ee cutubka labaad. Isaga iyo saddexdii mudnayduba waxay doonayeen inay fahmaan farriinta qarsoon ee riyadii Nebukhadnesar ee sanamka ka samaysnaa biraha kala duwan. Marka la aqoonsado fahamka saxda ah ee taariikhda nebiyadeed ee lagu matalay riyadii qarsoonayd ee Nebukhadnesar, fahamkaasu wuxuu u caddaynayaa kuwa fahmaya inay yihiin kuwo aan rajo lahayn, haddii aanay shakhsi ahaan u dhammaystirin waaya-aragnimada toobad buuxda ee lagu matalay ducadii Daanyeel ee cutubka sagaal.

In waayo-aragnimada lagu matalay Daanyeel ee cutubka tobnaad laga sooco sheekada nebinnimo ee dhacdooyinka wakhtiga dhammaadka ee cutubka kow iyo tobnaad, waa ku fashilmid ardayga nebinnimada. Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad, aayadaha kow iyo tobnaad iyo laba iyo tobnaad, dagaalka xuduudda, Dagaalkii Raafiya iyo guushii boqorka koonfureed, wuxuu matalaa kii labaad ee saddexda dagaal ee wakiillada ah ee lagu calaamadeeyey Erayga nebinnimada ee Ilaah. Furaha waxyigan runta ah muuqaalka u keena waa adeegsiga Af-yaqaanka Cajiibka ah ee boqorka woqooyi oo ku fatahaya oo ku gudbaya ilaa qalcadda (luqunta), ee ku xusan aayadda tobnaad. Wuxuu bixiyey laba aayadood oo kale oo ka hadlaya ku fatahidda iyo ku gudbidida, sidaasuu isugu keenayaa sheekada nebinnimo ee dhacdooyinka iyo waayo-aragnimada ay tahay in fahamka dhacdooyinkaas uu soo saaro.

Laakiinse wiilashiisu way kici doonaan, oo waxay isu ururin doonaan ciidan fara badan oo xoog leh; oo mid baa hubaal iman doona, wuuna qulquli doonaa oo gudbi doonaa; dabadeedna wuu soo noqon doonaa, oo wuu kici doonaa, ilaa qalcaddiisa. Oo boqorka koonfureedna cadho baa kicin doonta, wuuna soo bixi doonaa oo la diriri doonaa isaga, kaasoo ah boqorka woqooyi; oo isna wuxuu soo taagi doonaa ciidan fara badan; laakiinse ciidankaas waxaa lagu gacangelin doonaa gacantiisa. Oo markuu ciidamadaas qaaday, qalbigiisu wuu kici doonaa; oo wuxuu ridi doonaa tobanaan kun oo badan; laakiinse taas kuma xoogaysan doono. Daanyeel 11:10–12.

Sannadkii 2014, Putin wuxuu bilaabay dagaal ka dhacay Yukrayn, si runtaas loogu garto sida loogu matalay aayadda kow iyo tobnaad ee cutubka kow iyo tobnaad, ardayga wax sii sheegidda waa inuu marka hore awood u yeeshaa inuu arko in aayadda tobnaad ay matalayso taariikh iftiiminaysa qaybta labaad ee aayadda afartanaad ee Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad. Markay taas gartaan, waxay markaas arkayaan in waxa aayadda tobnaad ku kordhinayso aayadda afartanaad ay tahay in, markii Midowgii Soofiyeeti la xaaqay sannadkii 1989, boqorkii woqooyi uu keliya u kacay qalcaddiisii (“luqunta”). Laakiin ardayga wax sii sheegiddu ma uu garan lahaa waxa taas tilmaamayso ilaa uu arko Ishacyaah cutubka siddeedaad aayadda siddeedaad. Markaas ayuu yeelan lahaa awoodda wax sii sheegidda ee uu ku aqoonsan karo in saddexdaas aayadood oo dhammu ay isku xiran yihiin odhaah mar keliya oo Kitaabka Quduuska ah laga adeegsaday saddex jeer oo keliya.

Markaas ardaygu wuxuu markaas u baahnaan lahaa markhaati labaad oo caddaynaya in saddexda jeer ee hadalka “ku fatahi doona oo gudbi doona” uu kaga dhaco Kitaabka Quduuska ah ay yihiin ku-celin ula kac ah. Markhaatiga labaad ee xaqiiqadan waxaa lagu taagayaa sababta oo ah dhammaan saddexda aayadood (markhaatiyaasha) waxay tilmaamayaan boqor woqooyi ah oo weeraraya boqor koonfureed. Wadajir ahaan saddexdan markhaati, oo lagu xaqiijiyey inay yihiin isla taariikh astaan ah iyada oo loo marayo laba nooc oo markhaatiyo gudaha ah, waxay ku hoggaaminayaan ardayga waxsii sheegista inuu markaas saddexda aayadood is dul saaro, si xariiq dusheed xariiq ah. Adeegsigaas wuxuu ballaadhinayaa nuxurka aayadaha, kuwaas oo sawiraya dagaalka u dhexeeya boqor woqooyi iyo boqor koonfureed.

Ishacyaah cutubka toddobaad, aayadaha siddeed iyo sagaal, waxay bixiyaan furaha lagu xallinayo halxidhaalaha waxa “qalcadda” ku jirta aayadda tobnaad ay ka dhigan tahay, waayo erayga Cibraaniga ah ee “qalcad” loo adeegsaday waa isla “qalcaddii” uu boqorkii koonfureed galay aayadda toddobaad ee cutubka kow iyo tobnaad. “Qalcad” waxaa sidoo kale loo tarjumay “xoog” weedha ah “meesha quduuska ah ee xoogga” ee aayadda kow iyo soddonaad ee Daanyeel 11. Sidaas awgeed, labadaas aayadood (toddoba iyo kow iyo soddon) waxay bixiyaan laba markhaati oo caddaynaya in “qalcaddu” tahay caasimadda boqortooyo ama boqor. Markii xaqiiqadaas lagu adkeeyo laba markhaati (labaduba cutubka kow iyo tobnaad ku jira), markaas waxa Ishacyaah ku aqoonsanayo tuducdiisa dahsoon ee cutubka toddobaad, aayadaha siddeed iyo sagaal, markii uu ku sugayo laba markhaati oo gudahooda ah in qalcaddu tahay caasimadda boqortooyo, ama boqorka boqortooyada, waxay caddaynaysaa in ka hor 1989, Midowgii Soofiyeeti, oo caasimaddiisu ahayd Ruushka, magaaladiisa caasimadduna ahayd Moscow, uu lahaa madax la odhan jiray Mikal Gorbachev. Ma aha wax iska dhacay in sifada muuqaalka ah ee Gorbachev ay ahayd fooddiisa.

Qodob qodob dusheed, gunaanadka codsiganu wuxuu adkaynayaa muhiimaddiisa markuu leeyahay, “Haddaadan rumaysan, hubaal laydinma adkayn doono.” Ciise wuxuu yidhi, “Kuwiinna nacasyada ahow, oo qalbiga ka gaabiya inaad rumaysataan wax walba oo nebiyadu ku hadleen.” [Eeg Luukos 24:25] Cesraa wuxuu qoray, “Oo aroor hore bay kaceen, oo waxay u baxeen cidladii Teqooca; oo intay baxayeen ayaa Yehooshaafaad istaagay oo yidhi, I maqla, Yahuudahow, iyo idinkoo Yerusaleem degganow; Rabbiga Ilaahiinna ah rumaysta, oo sidaas baa laydiin adkayn doonaa; nebiyadiisa rumaysta, oo sidaas baad u barwaaqoobi doontaan.” [Eeg 2 Taariikhdi 20:20] Toddoba jeer buugga Muujintii amarka in la maqlo ayaa lagu bixiyaa. “Kii dhego leh, ha maqlo waxa Ruuxu kiniisadaha ku leeyahay.”

La adkeeyo, waa in laga mid ahaado bikradaha xigmadda leh, waayo nacasyadu qalbi ahaan way ka gaabiyaan inay rumaystaan nebiyada. Kuwa xigmadda lehna waxay rumaystaan wixii Ilaah ku hadlay isagoo adeegsanaya nebiyadiisa, oo way adkaadaan oo way barwaaqoobaan, waayo waxay maqlaan waxa Ruuxu ku leeyahay kiniisadaha. Aqoonsiga Ruushka, iyo dagaalkii uu sannadkii 2014 ka bilaabay Yukrayn, waa waxa adkeeya kuwa ah ardayda xigmadda leh ee waxsii sheegidda xilliga uu Masiixu shaabadda ka furo runtaas qudheeda.

Runtaasu taariikhda ayay timid sannadkii 2014, taas oo ka dambaysa 2001, sidaas darteedna waxay ku taallaa wakhtiga shaabadaynta ee boqol iyo afar iyo afartan kun. Sannadkii xigay, 2015, madaxweynihii ugu taajirsanaa, oo ah madaxweynihii lixaad tan iyo wakhtigii dhammaadka ee 1989, ayaa bilaabay inuu kiciyo kuwa caalamiyeynta wada. Aayadda tobnaad waxay tilmaamaysaa taariikhda 1989, hase yeeshee waxay sidoo kale Ruushka u taagaysaa inuu yahay “qalcadda,” labada aayadood ee xigana, Ruushku wuxuu bilaabi doonaa dagaalkii labaad ee dagaallada wakiillada, Putin-na wuu ku guulaysan doonaa dagaalkaas. Runta aayadaha waxaa laga qaadaa shaabadda marka taariikhda ay matalaan la oofiyo.

“Daanyeel wuxuu taagan yahay qaybtiisii iyo meeshiisii. Waxsii sheegyadii Daanyeel iyo Yooxanaa waa in la fahmaa. Mid walba kan kale ayuu fadirayaa. Waxay dunida siinayaan runno ay tahay in qof kastaa fahmo. Waxsii sheegyadani waa inay dunida markhaati uga ahaadaan. Dhammaystirkooda maalmahan ugu dambeeya, ayay iyagu isfasiri doonaan.” The Kress Collection, 105.

Waxsii aayadaha kow iyo tobnaad iyo laba iyo tobnaad waxaa laga furay shaabaddoodii iyada oo loo marayo rumoobitaankooda taariikheed ee wakhtiga shaabadaynta boqolka iyo afartan iyo afarta kun; hase yeeshee, “saddarraba sadar,” waxaa jira xaqiiqo kale oo muhiim ah oo ku xidhan aayadahan. Si ardayga waxsii sheegashadu isugu keeno saddexda tuduc ee “qulqulaya, oo ka gudbaya,” ardaygu waa inuu sidoo kale waxsii sheegashada shan iyo lixdanka sannadood geliyo xariiqda waxsii sheegashada. Waxsii sheegashada shan iyo lixdanka sannadood waxay calaamadisaa bilowga labada waxsii sheegasho ee min laba kun iyo shan boqol iyo labataan sannadood ah, waxayna caddaynaysaa inay bilaabmaan iyaga oo isu jira lix iyo afartan sannadood. Marka la aqoonsado shan iyo lixdanka sannadood bilowga, waxa kale oo ay caddaynaysaa in Alfa iyo Oomega ay dhamaadka ka soo saari doonaan shan iyo lixdan sannadood.

Lixdan iyo shanta sannadood ee bilowga iyo dhammaadka labadaba, mid kastaa waxa uu xambaarsan yahay astaanta saddex calaamadood. Kii ugu horreeyey wuxuu ahaa 742 BC, dabadeed sagaal iyo toban sannadood ka dib 723 BC, dabadeed lix iyo afartan sannadood ka dib 677 BC. Saddexdaas calaamadood dhammaadka waxaa lagu metelaa 1798, 1844, iyo 1863. Muddada lix iyo afartan sannadood ee bilowga (Alpha), waxay matalaysaa ku tumaniddii macbudka iyo ciidanka, halka lix iyo afarta sannadood ee dhammaadka (Omega), ay matalaan soo celintii meesha quduuska ah iyo ciidanka, markii Rasuulka Axdiga (kaas oo isaguna ah Alpha iyo Omega), uu si kedis ah u geli lahaa macbudka uu kor u qaaday intii lagu jiray lix iyo afarta sannadood ee 1798 ilaa 1844.

Lixda iyo afartan sannadood ee ay ka horreeyaan sagaal iyo toban sannadood xilligii Ishacyaah soo bandhigay waxsii sheegidda sannadkii 742 BC, waxay matalaan lix iyo afartan sannadood marka ay dhammaadaan, kuwaas oo markaas ay daba socdaan sagaal iyo toban sannadood qaab kiyaastiik ah. Sagaal iyo tobanka sannadood ee 1844 ilaa 1863 waxay bixiyaan tusaale muujinaya ujeedooyinka Masiixa ee ku saabsan boqol iyo afartan iyo afarta kun, taas oo aan rumoobin sababta kacdoonkii ka dhacay taariikhdaas. Hawsha laga rabo ardayga waxsii sheegidda si uu si qumman ugu kala qaybiyo erayga runta ee ku saabsan aayadaha toban ilaa laba iyo toban ee Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad, ma aha oo keliya inay caddaynayso (haddii aad rumaysato) in Ruushku bilaabi lahaa dagaal ka dhaca Yukrayn sannadkii 2014, balse sidoo kale in dagaalkaas la bilaabi lahaa wakhtiga shaabadaynta ee boqolka iyo afartan iyo afarta kun. Sida ay muhiim u tahay taariikhda waxsii sheegidda ee aayadahani matalaan, taariikhda lagu furayo runta taariikhdaas qudheeda ayaa iyaduna sidoo kale waxaa metela taariikhda sagaal iyo tobanka sannadood ee 1844 ilaa 1863.

1844 waxay tilmaamaysaa imaatinka malaa'igta saddexaad, waxayna tusaale u tahay imaatinka malaa'igta saddexaad ee 11-ka Sebtembar, 2001. 1863 waxay matalaysaa kacdoonka lagu astaysay dib-u-dhiska Yerixoo. Astaanta-jidka ee 1863 sidoo kale waxay tusaale u tahay addeecidda boqol iyo afar iyo afartan kun ee loo adeegsado inay "soo daadiyaan derbiyada Yerixoo", marka sharciga Axadda ee dhowaan imanaya la gaaro. Aayadaha aynu tixgelayno, aayadda lix iyo tobnaad waxay matalaysaa sharciga Axadda ee Maraykanka. Aayadda kow iyo tobnaadna waxay calaamadaynaysaa muddada laga bilaabo 2014 ilaa guusha kama dambaysta ah ee Putin. Aayaduhu waxay tilmaamayaan bilowga dagaalkii labaad ee wakiillada, kaas oo uu xigo dagaalkii saddexaad ee wakiillada, sida ku cad aayadaha saddex iyo tobnaad ilaa shan iyo tobnaad.

Marka aayadda labaad lala xidhiidhiyo aayadaha kow iyo tobnaad iyo laba iyo tobnaad, waxaan aqoonsanaynaa dagaalkii Yukrayn ee bilaabmay sannadkii 2014, kaas oo markaas ay xigtay ololihii doorashada Madaxweynaha Maraykanka ee 2015, iyo doorashadii xigtay ee madaxweynihii ugu taajirsanaa sannadkii 2016. Aayadda laba iyo tobnaadna waxaa xigta aargudashada madaxweynihii ugu dambeeyey ka hor sharciga Axadda, taas oo ka dhacaysa dagaalkii wakiillada ee saddexaad. Dagaalkii labaad ee wakiillada, kaas oo ah dagaalkii xuduudda, wuxuu bilaabmay wax yar ka hor doorashadii madaxweynihii lixaad ee ugu taajirsanaa.

Taariikhda u dhexeysa 1844 ilaa 1863, labadii ul ee Ezekiel waa inay midoobaan. Midowgoodu wuxuu matalayey isku-darka ilaahnimada iyo aadamnimo, taas oo ah shaqada shaabadaynta boqol

iyo afartan iyo afarta kun. Sannadkii 1844 malaa'igtii saddexaad ayaa timid, waxayna furtay iftiinkii la xiriiray meesha quduuska ah ee samada, sharciga Ilaah, Sabtida, iyo malaa'igta saddexaad. Sannadkii 1849 Rabbigu wuxuu gacantiisa u fidiyey mar labaad si uu u soo ururiyo adhigii kala firidhsanaa ee ku kala firdhay niyad-jabkii weynaa. Sannadkii 1850 wuxuu dadkiisa ku hoggaamiyey inay diyaariyaan shaxdii labaad ee Xabaquuq, si ay fariinta uu dadkiisu ku dhawaaqi lahaayeen ugu muujiyaan si sawireed, intuu ku hoggaaminayey inay “dumiyaan derbiyadii Yerixoo”. Shaxdaas waxaa ku jiray “toddobada waqti” sida ay ugu jireen “shaxdii hore”.

Sannadkii 1856, Wuxuu furfuray iftiinkii la rabay inuu dadkiisa ku shaabadeeyo ka hor “Dagaalkii Yerixoo”. Iftiinkaasu wuxuu ahaa kordhin ka timid iftiinkii ugu horreeyey ee Alfa iyo Oomeega u muujiyeen William Miller. Wuxuu ahaa iftiinkii “toddobada goor,” sida marar badan loogu matalay Dagaalkii qadiimiga ahaa ee Yerixoo. Iftiinkii la rabay inuu dadkiisa ku shaabadeeyo, wuxuu kaloo ahaa farriintii La'odikiya ee la rabay inay toosiso, oo dib ugu gudbiso waayo-aragnimadii Filadelfiya. Iftiinkaas ugu dambeeyey wuxuu ahaa kordhin ka timid iftiinkii ugu horreeyey, laakiin dadkiisu way dayaceen iftiinka oo si iska caadi ah ayay u doorteen inay ku dhex warwareegaan cidlada La'odikiya. 1844, 1849, 1850, 1856 iyo 1863 waxay metelaan shan calaamadood oo taariikheed kuwaas oo lagu matalay taariikhda Sebtembar 11, 2001 ilaa axdiga Axadda ee dhowaan imanaya.

Waxaan daraasaddan ku sii wadi doonnaa maqaalka xiga.

Markaas Yerixoo aad baa loo xidhay carruurtii reer binu Israa'iil aawadood; ninna kama bixin, ninna uma soo gelin. Rabbiguna wuxuu Yashuuca ku yidhi, Bal eeg, Yerixoo, boqorkeeda, iyo raggii xoogga badnaa ee dagaalyahannada ahaa ayaan gacantaada geliyey. Oo waa inaad magaalada hareeraheeda ku wareegtaan, idinka oo ah ragga dagaalka oo dhan, oo magaalada hal mar ku wareega. Sidaasna waa inaad yeeshaan lix maalmood. Toddoba wadaadna waa inay sanduuqa hortiisa ku qaadaan toddoba buun oo geeso wan ah; oo maalinta toddobaad waa inaad magaalada toddoba jeer ku wareegtaan, wadaadduna waa inay buunanka afuufaan. Oo waxay noqon doontaa in marka ay geeska wanka si dheer u yeedhiyaan, oo markaad maqashaan codka buunka, dadka oo dhammu ay qaylo weyn ku dhawaaqaan; markaas derbiga magaalada si siman ayuu u dumi doonaa, dadkuna kor bay u geli doonaan, nin kasta si toos ah hortiisa. Markaasaa Yashuuca ina Nuun wadaaddadii u yeedhay, oo wuxuu ku yidhi, Sanduuqa axdiga qaada, toddoba wadaadna ha ku qaadeen toddoba buun oo geeso wan ah sanduuqa Rabbiga hortiisa. Oo dadkiina wuxuu ku yidhi, Hore u gudba, oo magaalada ku wareega, oo kan hubaysanuna ha ka hor maro sanduuqa Rabbiga. Oo waxay noqotay, markii Yashuuca dadkii la hadlay, in toddobadii wadaad ee sitay toddobadii buun ee geesaha wananka ahaa ay Rabbiga hortiisa mareen, oo ay buunankii afuufeen; sanduuqii axdigii Rabbiguna wuu ka daba socday. Raggii hubaysnaana waxay ka hor socdeen wadaaddadii buunanka afuufaysay, dabagalka dambena wuxuu ka daba yimid sanduuqa, iyadoo wadaaddadu ay sii socdeen oo ay buunanka afuufayeen. Yashuucana dadka wuxuu ku amray, isagoo leh, Waa inaydaan qaylin, codkiinnana waa inaydaan maqlaysiin, erayna afkiinna yuusan ka soo bixin, ilaa maalinta aan idinku idhaahdo, Qayliya; markaas ayaad qaylin doontaan.

Sidaas daraaddeed sanduuqii Rabbigu wuxuu ku wareegay magaalada, isagoo hal mar ku wareegaya; markaasay xeradii ku soo noqdeen, oo ay xerada ku hoydeen. Yashuuca subaxdii hore ayuu kacay, oo wadaaddadiina waxay qaadeen sanduuqii Rabbiga. Toddoba wadaad oo sita toddoba buun oo geesaha wananka ah, oo ka horreeya sanduuqii Rabbiga, ayaa si joogto ah u socday, oo buunankii afuufayay; nimankii hubaysnaana way ka hor socdeen; laakiin ciidankii daba-joogga ahaa ayaa ka daba socday sanduuqii Rabbiga, wadaaddaduna way socdeen iyagoo buunankii afuufaya. Oo maalintii labaad ayay magaalada hal mar ku wareegeen, dabadeedna xeradii ayay ku noqdeen; sidaasayna sameeyeen lix maalmood. Oo maalintii toddobaad waxay aroor hore kaceen waagii baryayay, oo magaalada ayay sidaas oo kale toddoba jeer ugu wareegeen; maalintaas oo keliya ayay magaalada toddoba jeer ku wareegeen. Oo markii toddobaad, markay wadaaddadu buunankii afuufeen, Yashuuca wuxuu dadkii ku yidhi, Qayliya; waayo, Rabbigu magaalada wuu idin siiyey.

Oo magaalada iyo waxa ku jira oo dhammu Rabbiga ha u ahaadeen wax la inkaaray; laakiinse Rahab oo ahayd dhillo ha noolaato, iyada iyo kuwa guriga kula jira oo dhan, maxaa yeelay waxay qarisay ergadii aannu dirnay. Idinkuse si kastaba ha iska ilaaliyaan waxa la inkaaray, yaanay idinku noqon kuwo la inkaaray markaad ka qaadataan waxa la inkaaray, oo xerada reer binu Israa'iil aad ka dhigtaan wax la inkaaray, oo aad dhibtaan. Laakiinse lacagta oo dhan, iyo dahabka, iyo weelasha naxaasta iyo birta ahuba Rabbiga waa u quduus; oo waxay geli doonaan khasnadda Rabbiga. Sidaas daraaddeed dadkii way qayliyeen markii wadaaddadii buunanka afuufeen; oo waxay noqotay in markii dadku maqleen codkii buunka, oo dadkii ku qayliyeen qaylo weyn, derbigii si siman ayuu u dumay; markaasaa dadkii magaalada u fuuleen, nin waluba si toos ah hortiisa, oo magaalada way qabsadeen.

Oo waxay si buuxda u baabbi'iyeen wax kasta oo magaalada ku jiray, nin iyo naagba, yar iyo weynba, dibi, ido, iyo dameerroba, iyagoo afka seefta ku laayay. Laakiin Yashuuca wuxuu ku yidhi labadii nin ee dalka soo basaastay, Gala guriga naagta dhillada ah, oo halkaas ka soo bixiya naagta iyo wax kasta oo ay leedahay, sidaad iyada ugu dhaarateen. Markaasay raggii dhallinyarada ahaa ee basaasiinta ahaa galeen, oo waxay soo bixiyeen Raxaab, iyo aabbaheed, iyo hooyadeed, iyo walaalaheed, iyo wax kasta oo ay lahayd; oo waxay soo bixiyeen dhammaan qaraabadeeda, oo waxay dejiyeen bannaanka xerada reer binu Israa'iil. Oo magaaladii dab bay ku gubeen, iyada iyo wax kasta oo ku jirayba; lacagta iyo dahabkase, iyo weelashii naxaasta iyo birta ahaa, waxay geliyeen khasnadda guriga Rabbiga. Oo Yashuuca wuxuu badbaadiyey Raxaab oo ahayd naagtii dhillada ahayd, iyada oo nool, iyo reerkii aabbaheed, iyo wax kasta oo ay lahayd; oo iyadu reer binu Israa'iil bay dhex deggan tahay ilaa maantadan, maxaa yeelay waxay qarisay ergadii Yashuuca diray inay Yerixoo soo basaastaan. Oo Yashuuca wakhtigaas wuu ku dhaariyey iyaga, isagoo leh, Ninka Rabbiga hortiisa ka kaca oo magaaladan Yerixoo dib u dhisaa ha inkaarmo; curadkiisa ayuu aasaaskeeda ku dhigi doonaa, wiilkiisa ugu yarna irdaheeda ayuu ku taagi doonaa. Sidaas daraaddeed Rabbigu Yashuuca wuu la jiray; oo warkiisuna dalka oo dhan buu ku fiday. Yashuuca 6:1–27.